

COVID-19 “Evde Kal” Sürecinin Anne Görüşlerine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Günlük Yaşamlarına Yansıması

CEREN ARI ARAT

HÜLYA GÜLAY OGELMAN

Özet

Bu araştırmada COVID-19 “evde kal” sürecinin anne görüşlerine göre çocukların günlük yaşamlarına yansımalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Bayburt ilinde okul öncesi eğitim alan ve normal gelişim özelliği gösteren 5 yaş grubundan 137 (n=70 kız, n=67 erkek) çocuk ve annelerinden oluşmaktadır. Araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen Çevrimiçi Anket Formu kullanılmıştır. Araştırma tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın bulgularında; çocukların %86,9’unun COVID-19 ile ilgili sorular sorduğu ve annelerin %37,8’inin çocukların sorduğu soruları yanıtlarken kendini yeterli hissettiği, çocukların %61,3’ünün uyku düzeninin bozulduğu ve %40,1’inin beslenme düzeninin bozulduğu belirlenmiştir. Çocukların sokağa çıkma yasağına üzülme, bunalma, sıkılma, korkma ve kızma gibi olumsuz tepkiler, anlayışla karşılama ve uyum sağlama gibi olumlu tepkiler verdiği ve bu tepkilerin yanı sıra değişken tepkiler verdiği veya bazılarının herhangi bir tepki vermediği ortaya koyulmuştur. Annelerin 119’unun çocuklarına kitap, oyuncak ve materyaller

– ARASTIRMA MAKALESİ –

CEREN ARI ARAT, cerenariarat@bayburt.edu.tr

Bayburt Üniversitesi

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5795-8901>

HÜLYA GÜLAY OGELMAN, hulya.gulay@gmail.com

Sinop Üniversitesi

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4245-0208>

Geliş Tarihi: 31.03.2021 • Kabul Tarihi: 10.10.2021

doi: <https://doi.org/10.47646/CMD.2021.233>

aldığı, 119 annenin aldığı 204 çeşit kitap, oyuncak ve materyal içinden 95'inin kitap olduğu ve bu kitapların 48'inin hikaye kitabı olduğu analiz edilmiştir. COVID-19 salgınına çocukların %73'ü anne-babalarından öğrenmiştir. Annelerin %72,3'ü COVID-19 salgınında uzaktan eğitimi yeterli bulmamışlardır. Annelerin %73'ü uzaktan eğitimde çeşitli konularda (alt yapı yetersizliği, çocuğun dikkatini toplama, etkinlik yaptırma vs.) zorluklar yaşamışlardır. Annelerin %92'si çocukların hareket etme ihtiyacını çeşitli yollarla gidermeye çalışmışlardır.

Anahtar kelimeler: COVID-19, küçük çocuklar, sosyal izolasyon, okul öncesi, günlük rutin

Abstract

This study aims to examine the reflections of the COVID-19 “stay at home” period on the daily lives of children according to the mothers’ views. The study group consists of 137 children (n= 70 girls, n= 67 boys) selected among the 5-year-old children attending preschool education in Bayburt and indicating normal development characteristics along with their mothers. An Online Survey Form developed by the researchers was used in the study. The study was carried out with a scanning model. The data obtained were analyzed by descriptive analysis method. Among the findings of the study, it was determined that 86.9% of the children asked questions about COVID-19 and 37.8% of the mothers felt sufficient in answering the questions asked by the children. In addition, it was determined that 61.3% of the children had a disrupted sleep pattern and 40.1% had a disrupted diet during this period. It was determined that children gave negative reactions to the curfew such as feeling sad, depressed, bored, afraid and angry along with positive reactions such as comprehending and adapting. Besides these reactions, some children reacted variously while some did not even react. It was analyzed that 119 of the mothers bought books, toys and materials for their children during this period. Of 204 kinds of materials bought by those 119 mothers, 95 were books of which 48 were storybooks. 73% of children learned about the COVID-19 pandemic from their parents. 72.3% of the mothers did not find distance learning sufficient during the COVID-19 pandemic. 73.0% of the mothers had difficulties in various issues (lack of infrastructure, concentration of children, doing activities etc.) related to distance learning. 92.0% of the mothers tried to find alternative ways to meet the need for movement of their children.

Keywords: COVID-19, young children, social isolation, preschool, daily routine

Giriş

İnsanlarda genellikle soğuk algınlığı seviyesinde belirtiler gösteren ve RNA virüs ailesinden olduğu bilinen koronavirüsler (CoV) aynı aileden olan SARS-CoV ve MERS-CoV ile daha ciddi hastalıklara sebebiyet

verebildiğini göstermiştir. Yüzeyinde yer alan çubuksu uzantılarının taç şekline benzemesinden dolayı, Latince karşılığı taç olan corona kelimesiyle birlikte bu virüs Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından koronavirüs olarak adlandırılmıştır (WHO, 2020b; T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Yeni Koronavirüs (COVID-19), 2019 yılının son aylarında ilk olarak Çin'de görülmeye başlanmıştır. Başlangıçta vakaların %80'i Çin'de görülürken 2020 Mart ayı itibari ile yaklaşık 3 ay gibi bir sürede dünya genelinde küresel bir salgın halini almaya başlamıştır (Jiao vd., 2020). COVID-19, bu hızlı yayılımı sebebiyle Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından salgın olarak ilan edilmiştir. DSÖ'nün 23 Ağustos 2021 verilerine göre Covid-19'dan kaynaklı doğrulanmış 213 milyondan fazla vaka tespit edilmişken 4 buçuk milyon kişi Covid-19 salgınına bağlı olarak hayatını kaybetmiştir (WHO, 2021).

Tüm dünyaya yayılım sağlayan COVID-19 halk sağlığı üzerinde ciddi etkiler göstermiştir. COVID-19 ortaya çıktıktan sonra virüsü kontrol altına almak için çeşitli tedbirler de alınmaya başlanmıştır. Alınan bu tedbirlerin uzun vadede çocuklar ve aileler üzerinde istenmeyen etkilerinin olabileceği öngörülmektedir. Örneğin, COVID-19'un yayılmasını yavaşlatmak için birçok ülkede okullar uzaktan eğitime geçmiş ve 2021 yılının son çeyreğine gelen günümüzde hala uzaktan eğitim devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'ne (UNESCO, 2020a) göre, okul öncesi, ilkokul ve ortaokul seviyelerinde çocukların okula gittiği 106 ülkede 1,05 milyardan fazla öğrenci (toplam kayıtlı öğrencilerin% 60,5'i) okulların kapanmasından etkilenmiştir. Buna karşılık, eğitimciler müfredatlarını öğrencilerin uzaktan eğitime katılabilecekleri şekilde uyarlamışlardır. Okulların uzaktan eğitime sunmaya hazır olma durumları, okul ve ailenin çocuğa sunabilecekleri kaynaklara bağlı olarak bazı eşitsizlikleri de beraberinde getirecektir (Tran vd, 2020). Küçük çocukların evde öğrenmeleri, ebeveyn desteği ihtiyacı olduğunu da göstermektedir. Uzaktan öğrenmeye bu ani geçiş ve bunun getirdiği zorluklar bir yandan da endişe vericidir. Çünkü ebeveynlere uygun destek sağlanmadan, ani bir şekilde meydana gelen bu değişiklikler ebeveynlerin, ebeveynlik stresi ve ebeveyn tükenmişliği yaşama olasılığını artırabilir ve bu da çocukları olumsuz yönde etkileyebilir (Griffith, 2020).

COVID-19 ile ilişkili olarak kamusal alanda meydana gelen risk faktörlerini en aza indirmek, yeterli sağlık hizmeti sunabilmek kısacası salgının etkilerini en aza indirmek amacıyla sinema salonlarının, müzelerin, tiyatroların geçici olarak kapatılması gibi birçok tedbir alınmıştır. Bu tedbirlerin eğitimi ilgilendiren kısmı ise 16 Mart 2020 tarihi itibariyle yüz yüze eğitime ara verilmesidir. Aranın ardından 23 Mart 2020 tarihi itibariyle

eğitim kurumları uzaktan eğitime geçmiştir. 3 Nisan 2020 tarihi itibariyle de en fazla 20 yaş altı ve 65 yaş altını kapsayan tedbirler içeren sokağa çıkma yasakları uygulanmaya başlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2020). Sokağa ıkma yasağı önce belirli illerde, belirli yaş gruplarında ve belirli günlerde uygulanmış, daha sonra yasak ülke genelini kapsamıştır. Bu yasak en fazla çocukları ve 65 yaş üstü yaşlıları etkilemiş, onların evde kalma sürelerini ve günlük yaşam rutinlerini değiştirmiştir.

COVID-19 salgınında 65 yaş ve üstü bireyler en savunmasız ve etkiye en çok açık grup olduklarından dolayı kısıtlamalara maruz kalırken 20 ve daha küçük yaş grubu ise özellikle taşıyıcı olarak ifade edilmelerinden kaynaklı sosyal izolasyon için önemli gruplar olarak belirlenmişlerdir (Üstün ve Özcifti, 2020). Almanya, Birleşik Krallık ve Amerika'yı kapsayan bir çalışmada bireylerin genel yaşam tarzlarında meydana gelen değişiklikler ortaya koyulmuştur (Kunst, 2020).

Tablo 1. COVID-19 salgını sürecinde Almanya, Birleşik Krallık ve Amerika'da genel yaşam tarzında meydana gelen değişiklikler

	Almanya (%)	Birleşik Krallık (%)	Amerika (%)
Evde kalma süresindeki artış	71	84	77
Ellerin daha fazla yıkanması	70	75	73
Sosyal mesafeye uyulması	61	78	69
Dışarıda koruyucu yüz maskesi kullanma	52	20	66
Bar ve restoran gibi alanlardan kaçınma	58	67	65
Alışverişe gitmeyi azaltma	59	71	62
Seyahat etmeyi azaltma	51	69	56
Arkadaşlar ya da aile ile yapılan planları iptal etme	54	62	53
Online alışverişi artırma	30	46	52
Evi daha fazla temizleme	20	40	43
Ödemelerde nakit para kullanımını azaltma	35	63	36
Belirli saatlerde (yoğun) alışveriş yapmamaya özen gösterme	50	60	36
Yaşam tarzında değişiklik yapmama	37	43	35
Egzersiz yapmada azalma	20	19	16

Kaynak: Kunst, 2020

COVID-19 salgını sürecinde sokağa çıkma yasakları sırasında bireylerin düşük seviyede fiziksel aktivite gerçekleştirdiği ve buna bağlı olarak yaşam kalitesi, genel sağlık algısı ve ağrı düzeylerinin etkilendiği belirlenmiştir (Tural, 2020). COVID-19 salgını sürecinde egzersiz yapan bireylerde yaşam kalitesinin egzersiz yapmayanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çağlayan-Tunç vd., 2020). Maske kullanımı, sosyal mesafeye uyulması ve hijyen konularında dikkatli olunması gibi önlem unsurlarının işleyişi sosyal yaşamda bireylerin yaşam tatminlerini artırmaktadır (Bilgin ve Diğer, 2021).

Küresel olarak COVID-19 salgını bireylerin sağlığını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu salgın yeni bir normale uyum sağlama ve günlük yaşamda yeni rutinler oluşturma gerekliliğini de beraberinde getirmiştir (WFOT, 2020). Okula giden, sokağa çıkan, akrabaları ya da tanıdıkları ile bir araya gelen çocukların günlük yaşamlarında da önemli değişiklikler olmuştur. Alanında uzman kişiler, ev içerisinde yapılabilecek aktiviteler ya da yeni rutinler oluşturma konusunda yol gösterici bilgiler sunmuştur (Karaaslan, 2020). COVID-19 özellikle yoksulluk yaşayan ve dezavantajlı durumda bulunan küçük çocuklar ve aileleri için büyük bir tehdit oluşturmaktadır (Andrew vd., 2020). Yeni süreç çocukların günlük rutinlerinde büyük oranda değişiklikler meydana getirmiştir. Sosyal anlamda daha öncesinde farklı hayatlara sahip bireyler ev içerisinde tüm zamanlarını birlikte geçirmeye başlamışlardır. Bu değişiklikler ev içerisinde çocuk ve aile arasındaki etkileşimlerin daha yoğun bir şekilde yaşanmasına da sebep olmuştur (Sağlam ve Kay, 2020). Covid-19 sürecinde çocukların evde kalma süreçlerinin etkilerini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Mert ve Kesicioğlu (2020) çocukların evde oyun oynamalarına yönelik görüşlerini, Çaykuş ve Çaykuş (2020) çocukların evde kalma sürecindeki psikolojik dayanıklılıklarını artırma ile ilgili yolları açıkladıkları çalışmalar yapmışlardır. Okul öncesi dönem çocuklarının ruh sağlıklarını (Pilan vd., 2021), davranış değişikliklerini (Tarkoçin vd., 2020), pandemi sürecinde çocukluk dönemi korkuları (Alisinanoğlu vd., 2020) araştırılmıştır fakat “Evde Kal” sürecinde Covid-19 sürecinde okul öncesi dönem çocukların günlük yaşantılarını ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada COVID-19 “evde kal” sürecinin anne görüşlerine göre okul öncesi dönem çocukların günlük yaşamlarına yansımalarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Alt Problemler

1. COVID-19 ile ilgili çocukların soru sorma ve annelerin bu sorular karşısında kendilerini yeterli hissetme durumlarının dağılımları nasıldır?
2. COVID-19 sürecinde çocukların uyku ve beslenme düzenlerinde bozulma olup olmama durumlarının dağılımları nasıldır?

3. COVID-19 sürecinde çocukların sokağa çıkma yaşağına verdiğı tepkilerin dağılımları nasıldır?
4. COVID-19 sürecinde annelerin çocuklarına aldıkları oyuncak, kitap ya da materyallerin dağılımları nasıldır?
5. Çocukların COVID-19 salgınıni öğrendikleri kaynakların dağılımları nasıldır?
6. Annelerin COVID-19 sürecinde uzaktan eğitimde zorlandıkları durumların dağılımları nasıldır?
7. COVID-19 sürecinde annelerin çocuklarının hareket etme ihtiyaçlarını karşılama durumlarının dağılımları nasıldır?

Yöntem

COVID-19 “evde kal” sürecinin anne görüşlerine göre küçük çocukların günlük yaşamlarına yansımalarının incelendiğı bu çalışma betimsel araştırma niteliğindedir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, var olan şekliyle bir durumun betimlenmesini amaçlayan araştırma yaklaşımları olarak tanımlanırlar. Bu model; olayların, grupların, objelerin, çeşitli alanların ve kurumların ne olduklarını betimleyen ve açıklayan araştırmalarda kullanılmaktadır (Karasar, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Bayburt ilinde okul öncesi dönem 5 yaş 137 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu tüm birimlere seçilmede eşit şans verdiğı için basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çocuklara ilişkin bilgiler Tablo 2’de, annelere ilişkin bilgiler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 2. Çalışma grubundaki okul öncesi dönem 5 yaş çocukların cinsiyetlerine göre yüzde ve frekans dağılımları

Çocukların Cinsiyeti	f	%
Kız	70	51,1
Erkek	67	48,9
Toplam	137	100,0

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan 137 çocuğun %51,1’ini (n=70) kızların, %48,9’unu erkeklerin oluşturulduğu görülmektedir.

Tablo 3. Çalışma grubundaki annelere ilişkin demografik bilgiler

Demografik Bilgiler		f	%
Yaş	20-28	29	21,2
	29-37	81	59,1
	38 ve üstü	27	19,7
	Toplam	137	100,0
Çocuk Sayısı	Tek çocuk	36	26,3
	İki çocuk	66	48,2
	Üç ve daha fazla çocuk	35	25,5
	Toplam	137	100,0
Eğitim Durumu	İlkokul	19	13,9
	Ortaokul	19	13,9
	Lise	37	27,0
	Üniversite	62	45,3
	Toplam	137	100,0
Çalışma Durumu	Çalışıyor	56	40,9
	Çalışmıyor	81	59,1
	Toplam	137	100,0

Tablo 3 incelendiğinde çalışma grubundaki 137 annenin %21'i (n=29) 20-28 yaş aralığında, %59,1'i (n=81) 29-37 yaş aralığında, %19,7'si (n=27) 38 ve üstü yaş aralığındadır. Bu annelerin %26,3'ü (n=36) tek çocuk sahibi, %48,2'si (n=66) iki çocuk sahibi ve %25,5'i üç ve daha fazla çocuk sahibidir. %13,9'u (n=19) ilkokul mezunu, %13,9'u (n=19) ortaokul mezunu, %27,0'si (n=37) lise mezunu ve %45,3'ü (n=62) üniversite mezunudur. Annelerin %40,9'u (n=56) gelir getirici bir işte çalışırken %59,1'i (n=81) gelir getirici bir işte çalışmamaktadır.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen çevrimiçi anket formu kullanılmıştır. COVID-19 salgınında kısıtlamaların getirilmesinin ardından bu sürecin çocuklara etkileri ve sürecin yönetilmesi ile ilgili alanında uzman kişilerin "Youtube" üzerinden verdiği röportajlar izlenerek Çevrimiçi Anket Formu oluşturulmuştur (Güneş, 2020). Oluşturulan

Çevrimiçi Anket Formunun kapsam geçerliliğini arttırmak için okul öncesi eğitim alanında çalışan üç akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. 10 kişi ile pilot çalışması yapılan Çevrimiçi Anket Formuna son hali verilmiştir. Çevrimiçi Anket Formu, çocuklar ve anneler ile ilgili demografik bilgiler ile COVID-19 “evde kal” sürecinin anne görüşlerine göre küçük çocukların günlük yaşamlarına yansımaları incelemek için oluşturulmuş sorulardan oluşmaktadır.

1. Çocuğunuz COVID-19 ile ilgili sorular soruyor mu?
2. Çocuğunuzun COVID-19 ile ilgili sorduğu sorularına cevap verirken kendinizi yeterli hissediyor musunuz?
3. COVID-19 sürecinde çocuğunuzun uyku düzeni bozuldu mu?
4. COVID-19 sürecinde çocuğunuzun beslenme düzeni bozuldu mu?
5. COVID-19 sürecinde çocuğunuz sokağa çıkma yaşağına nasıl tepki verdi?
6. COVID-19 sürecinde çocuğunuza herhangi oyuncak/materyal/kitap aldınız mı? Aldıysanız nelerdir?
7. Çocuğunuz COVID-19 salgınına ilk kimden öğrendi?
8. COVID-19 sürecinde uzaktan eğitimi yeterli buluyor musunuz?
9. COVID-19 sürecinde uzaktan eğitimde zorlanıyor musunuz? Cevabınız evetse hangi konularda zorlanıyorsunuz?
10. COVID-19 sürecinde çocuğunuzun hareket etme ihtiyacını karşılayabildiniz mi? Cevabınız evetse hareket etme ihtiyacını nasıl karşıladınız?

Verilerin Toplanması

Çevrimiçi Görüşme Formu oluşturulduktan sonra sorular “Google Formlar’a” yüklenmiştir. Çevrimiçi Anket Formu sokağa çıkma kısıtlamalarının uygulanmaya başlamasının üzerinden belli bir zaman geçtikten, çocukların günlük rutinleri belirli düzeyde değiştikten sonra aileler tarafından 26 Haziran 2020 tarihinden itibaren doldurulmaya başlanmıştır. Oluşturulan Çevrimiçi Anket Formu Bayburt ili bağımsız anaokulu ve ilkokul müdürlerine gönderilmiştir. Müdürler, Çevrimiçi Anket Formunun bağlantı adresini öğretmenler aracılığı ile ailelere iletmıştır. 155 kişi Çevrimiçi Anket Formu’nu doldurmuştur. Anneler dışındaki kişiler tarafından doldurulan ve eksik bilgiler veren formlar araştırma kapsamına

alınmamıştır. Araştırmaya 137 anne ve 137 çocuk dahil edilmiştir. Veriler, Çevrimiçi Anket Formu'ndan Microsoft Excel programına aktarılmıştır. Microsoft Excel ile elde edilen veriler "SPSS 22.0" paket programına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Çevrimiçi Görüşme Formu ile elde edilen bilgiler betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz, araştırma sorularından elde edilen verilerin ortaya çıkan temalar altında organize edilip sunulduğu yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Bulgular

Çalışmanın bu kısmında araştırma verilerinin çözümlenmesiyle elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri sırasına bağlı kalınarak sunulmuştur.

Tablo 4'te çocukların Covid-19 ile ilgili ailelerine soru sorma durumlarının dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4. Çocukların COVID-19 ile ilgili soru sorma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları

Çocuğun COVID-19 ile ilgili soru sorma durumu	f	%
Sorular soruyor.	119	86,9
Herhangi bir soru sormuyor.	18	13,1
Toplam	137	100,0

Tablo 4'e göre çocukların %86,9'unun COVID-19 ile ilgili sorular sorduğu, %13,1'inin süreçle ilgili sorular sormadığı görülmektedir.

Tablo 5'de çocukların COVID-19 ile ilgili sordukları sorulara annelerin yanıt verirken kendilerini yeterli hissetme durumlarının yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir. Tablo 4'de görüldüğü üzere 137 çocuktan 119'u Covid-19 ile ilgili soru sorduğundan dolayı bu tabloda 119 katılımcı gösterilmiştir.

Tablo 5. Çocukların COVID-19 ile ilgili sordukları sorulara annelerin yanıt verirken kendilerini yeterli hissetme durumlarının yüzde ve frekans dağılımları

Annelerin sorulara yanıt vermede kendini yeterli hissetme durumu	f	%
Yeterli hissediyorum	45	37,8
Bazen yeterli bazen yetersiz hissediyorum	67	56,3
Yetersiz hissediyorum	7	5,9
Toplam	119	100,0

Tablo 5'e göre annelerin %37,8'i (n=45) çocukların sordukları soruları yanıtlamada kendilerini yeterli hissettiği, %56,3'ünün (n=67) kısmen yeterli hissettiği ve %5,8'inin (n=7) kendini yetersiz hissettiği görülmektedir.

Tablo 6'da COVID-19 sürecinde çocukların uyku düzenlerinin bozulma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 6. COVID-19 sürecinde çocukların uyku düzenlerinin bozulma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları

Çocuğun uyku düzeninin bozulma durumu	f	%
Uyku düzeni bozulmadı.	53	38,7
Uyku düzeni bozuldu.	84	61,3
Toplam	137	100,0

Tablo 6 incelendiğinde çocukların %61,3'ünün (n=84) uyku düzeninin bozulduğu, %38,7'sinin uyku düzeninin bozulmadığı görülmektedir.

Tablo 7'de COVID-19 sürecinde çocukların beslenme düzenlerinin bozulma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 7. COVID-19 sürecinde çocukların beslenme düzenlerinin bozulma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları

Çocuğun beslenme düzeninin bozulma durumu	f	%
Beslenme düzeni bozuldu.	55	40,1
Beslenme düzeni bozulmadı.	82	59,9
Toplam	137	100,0

Tablo 7 göstermektedir ki çocukların %40,1'inin (n=55) beslenme düzeninin bozulduğu, %59,9'unun (n=82) ise beslenme düzeninin bozulmadığı görülmektedir.

Tablo 8’de COVID-19 sürecinde çocukların sokağa çıkma yaşağına verdikleri tepkilerin yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 8. COVID-19 sürecinde çocukların sokağa çıkma yaşağına verdikleri tepkilerin yüzde ve frekans dağılımları

Tepkiler		f	%
Olumsuz Tepkiler	Üzülme	29	21,2
	Bunalma	15	10,9
	Kızma	7	5,1
	Sıkılma	6	4,4
	Korkma	3	2,2
Olumlu Tepki	Uyuma yönelik tepkiler	13	9,5
	Anlayışla karşılama	45	32,8
Değişkenlik	Değişken tepkiler	8	5,8
Tepkisizlik	Tepkisiz kalma	7	5,1
	Toplam	137	100,0

Tablo 8 verilerine bakıldığında çocukların %21,2’si (n=29) üzülmeye, %10,9’u bunalmaya, %5,1’i (n=7) kızarmaya, %4,4’ü (n=6) sıkılmaya, %2,2’si (n=3) korkarak olumsuz tepkiler vermiştir. Çocukların %32,8’i (n=45) durumu anlayışla karşılamış, %9,5’i (n=13) uyuma yönelik tepkiler vermiş, %5,8’i (n=8) değişken tepkiler sergilemiş ve %5,1’i (n=7) tepkisiz kalmıştır.

Tablo 9’da annelerin COVID-19 sürecinde çocuklarına oyuncak, materyal ve kitap alıp almama durumlarının yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 9. Annelerin COVID-19 sürecinde çocuklarına oyuncak, materyal ve kitap alıp almama durumlarının yüzde ve frekans dağılımları

Alıp Almama	f	%
Evet	119	86,9
Hayır	18	13,1
Toplam	137	100,0

41

Çocuk ve
Medeniyet
2021/1

Tablo 9’da görüldüğü üzere annelerin %86,9’u (119) COVID-19 sürecinde çocuklarına oyuncak, materyal ya da kitap almış, %13,1’i (n=18) ise almamıştır.

Tablo 10'da annelerin COVID-19 sürecinde çocuklarına aldıkları oyuncak, materyal ve kitapların yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 10. Annelerin COVID-19 sürecinde çocuklarına aldıkları oyuncak, materyal ve kitapların yüzde ve frekans dağılımları

Alınanlar	f	%
Kitap	95	46,6
Oyuncak	47	23,0
Eğitici Oyun	44	21,6
Etkinlik Materyali	18	8,8
Toplam	204	100,0

Tablo 10 incelendiğinde çocuğuna oyuncak, materyal ya da kitap aldığını belirten 119 annenin 95'i kitap (%46,6), 44'ü eğitici oyun (%21,6), 47'si oyuncak (%23,0) ve 18'i etkinlik materyali (%8,8) almıştır.

Tablo 11'de annelerin COVID-19 sürecinde çocuklarına aldıkları oyuncak, materyal ve kitapların türlere göre yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 11. Annelerin COVID-19 sürecinde çocuklarına aldıkları oyuncak, materyal ve kitapların türlere göre yüzde ve frekans dağılımları

Alınanların Türlerine Göre Dağılımları		f	%
Kitaplar	Boyama Kitabı	22	23,2
	Hikaye Kitabı	48	50,5
	Dikkat Seti	8	8,4
	Çocuk Dergisi	2	2,1
	Etkinlik Kitabı	11	11,6
	Kodlama Kitabı	2	2,1
	Masal Kitabı	2	2,1
	Toplam	95	100,0
Eğitici Oyun	Kutu Oyunları	19	43,2
	Yapboz	17	38,6
	Lego	5	11,4
	Zeka Kartları	3	6,8
	Toplam	44	100,0

Oyuncak	Bebek	10	21,3
	Hareket için oyuncaklar(bisiklet, scooter, salıncak, top)	13	27,7
	Oyun için oyuncaklar (doktor seti, evcilik seti, asker, çeşitli oyuncaklar)	24	51,0
	Toplam	47	100,0
Etkinlik Materyali	Malzeme (yapıştırıcı, makas, boya kalemi)	9	50,0
	Oyun hamuru	9	50,0
	Toplam	18	100,0

Tablo 11'e göre alınan kitapların %23,2'sini (n=22) boyama kitapları, %50,5'ini (n=48) hikaye kitapları, %8,4'ünü (n=8) dikkat setleri, %2,1'ini (n=2) çocuk dergileri, %11,6'sını (n=11) etkinlik kitapları, %2,1'ini kodlama kitapları ve %2,1'ini (n=2) masal kitapları oluşturmaktadır. Eğitici oyunların %43,2'sini (n=19) kutu oyunları, %38,6'sını (n=17) yapbozlar, %11,4'ünü (n=5) Legolar, %6,8'ini zeka kartları (n=3) oluşturmaktadır. Oyuncakların %21,3'ünü (n=10) bebekler, %27,7'sini (n=13) hareket için olan oyuncaklar, %51'ini oyun için olan oyuncaklar oluşturmaktadır. Etkinlik materyallerinin %50'sini (n=9) malzemeler, %50'sini (n=9) oyun hamuru oluşturmaktadır.

Tablo 12'de çocukların COVID-19 salgınına öğrendiği kaynakların yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 12. Çocukların COVID-19 salgınına öğrendiği kaynakların yüzde ve frekans dağılımları

Çocuğun COVID-19 Salgınına Öğrendiği Kaynaklar	f	%
Anne Baba	100	73,0
Öğretmen	16	11,7
Televizyon	15	11,0
Ailedeki kişilerin kendi aralarındaki konuşmalardan	4	2,9
Aile dışındaki kişilerden	1	0,7
Kimden öğrendiği tam olarak bilinmeyen	1	0,7
Toplam	137	100,0

Tablo 12'de çocukların %73'ünün (n=100) COVID-19 salgınına anne-babasından öğrendiği, %11,7'sinin (n=16) öğretmeninden öğrendiği,

%11'inin televizyondan öğrendiği, %2,9'unun ailedeki kişilerin kendi aralarındaki konuşmalarından öğrendiği, %0,7'sinin aile dışındaki kişilerden öğrendiği ve %0,7'sinin kimden olduğu bilinmeyen bir kaynaktan öğrendiği görülmektedir.

Tablo 13'de COVID-19 sürecinde annelerin uzaktan eğitim yeterli bulma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 13. COVID-19 sürecinde annelerin uzaktan eğitim yeterli bulma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları

Annelerin uzaktan eğitimi yeterli bulma durumları	N	%
Yeterli değil	99	72,3
Yeterli	38	27,7
Toplam	137	100,0

Tablo 13 incelendiğinde annelerin %72,3'ü (n=99) COVID-19 sürecinde okul öncesi eğitimi yeterli bulmamaktadır. %27,7'si bu süreçteki eğitimi yeterli bulmaktadır.

Tablo 14'de annelerin COVID-19 sürecinde uzaktan eğitimde zorlanma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 14. Annelerin COVID-19 sürecinde uzaktan eğitimde zorlanma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları

Zorlanma Durumu	f	%
Zorlandık	100	73,0
Zorlanmadık	29	21,2
Uzaktan Eğitim Almadık	8	5,8
Toplam	137	100,0

Tablo 14 incelendiğinde annelerin %73'ü COVID-19 sürecinde uzaktan eğitimde zorlanmış, %21,2'si (n=29) zorlanmamış ve %5,8'i (n=8) uzaktan eğitim almamıştır.

Tablo 15’de annelerin COVID-19 sürecinde zorlandıkları konuların yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 15. Annelerin COVID-19 sürecinde zorlandıkları konuların yüzde ve frekans dağılımları

Zorlanılan Konular	f	%
Etkinlik yaptırma	26	26,0
Çocuğun dikkatini toplama	14	14,0
Çocuğun isteksizliği	11	11,0
İnternet alt yapı yetersizliği	10	10,0
Etkinlikleri anlama ve çocuğa anlatma	9	9,0
Sürecin genel olarak zorlaması	6	6,0
Uzaktan eğitime adapte olma konusundaki sorunlar	6	6,0
Zamanla ilgili sorunlar	4	4,0
Çocukla iletişim kurmada yaşanan sorunlar	4	4,0
Materyal temin etme	4	4,0
Çocuğu teknolojik araçlardan uzak tutma	4	4,0
Çocuğa hareket alanı sağlama	2	2,0
Toplam	100	100,0

COVID-19 sürecinde uzaktan eğitimde zorlandığını söyleyen 100 annenin zorlandıkları konular Tablo 15’de gösterilmiştir. Bu annelerin %10’u (n=10) alt yapıdan , %14’ü (n=14) çocuğun dikkatini toplamaktan, %6’sı (n=6) süreçten genel olarak zorlanmaktan, %9’u etkinlikleri anlama ve çocuğa anlatmaktan, %26’sı (n=26) çocuklara etkinlikleri yaptırmaktan, %4’ü (n=4) zamanla ilgili sorunlardan, %11’i (n=11) çocuğun isteksizliğinden, %6’sı uzaktan eğitime uyum sağlama konusundaki sorunlardan, %4’ü (n=4) çocukla iletişim kurmada yaşanan sorunlardan, %4’ü (n=4) materyal temin etmekten, %2’si (n=2) çocuğa hareket alanı sağlamaktan ve %4’ü (n=4) çocuğu teknolojik araçlardan uzak tutmaktan kaynaklı konularda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 16’da COVID-19 sürecinde annelerin çocukların hareket etme ihtiyaçlarını karşılama durumlarının yüzde ve frekans dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 16. COVID-19 sürecinde annelerin çocukların hareket etme ihtiyaçlarını karşılama durumlarının yüzde ve frekans dağılımları

Hareket ihtiyacını karşılama durumu	f	%
Karşılatabildim	126	92,0
Karşılamadım	11	8,0
Toplam	137	100,0

Tablo 16 incelendiğinde annelerin %92'si (n=126) çocukların hareket etme ihtiyaçlarını karşılayabilmiş, %8'i (n=11) çocuğun hareket etme ihtiyacını karşılayamamıştır.

Tablo 17'de COVID-19 sürecinde annelerin çocukların hareket etme ihtiyaçlarını karşılama şekilleri gösterilmiştir.

Tablo 17. COVID-19 sürecinde annelerin çocukların hareket etme ihtiyaçlarını karşılama şekilleri

Hareket etme ihtiyacını karşılama şekli	f	%
Evde Oyun oynayarak	49	38,9
Evin bahçesine/evin terasına/sitenin bahçesine çıkararak	25	19,9
Spor/ Doğa yürüyüşü yaparak	22	17,4
Hareket alanları sağlayarak	11	8,7
Parka giderek	6	4,8
Hareket sağlayan araçlarla (scooter, bisiklet, oyuncak at)	5	4,0
Kardeşi ile vakit geçirmesini sağlayarak	5	4,0
Ev işlerinde görev vererek	3	2,3
Toplam	126	100,00

Tablo 17 incelendiğinde annelerin 38,9'u (n=49) evde oyun oynayarak, %17,4'ü (n=22) spor/doğa yürüyüşü yaparak, %19,9'u (n=25) evin bahçesine/evin terasına/ sitenin bahçesine çıkararak, %4,8'i (n=6) parka giderek, %2,3'ü ev işlerinde görev vererek, %8,7'si (n=11) hareket alanları sağlayarak, %4'ü (n=5) hareket sağlayan araçlarla (scooter, bisiklet, oyuncak at) ve %4'ü (n=5) kardeşi ile vakit geçirmesini sağlayarak çocuklarının hareket etme ihtiyaçlarını karşılamışlardır.

Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma kapsamında, sokağa çıkma yasaklarının yoğun olarak yaşandığı Nisan ve Haziran 2020 ayları arasında beş yaş çocukların uyum süreçleri, eğitim durumları, ev yaşamları çeşitli açılardan ele alınmıştır. Araştırmada, küçük çocukların önemli bir bölümünün COVID-19 ile ilgili soru sordukları, konu ile ilgilendikleri görülmektedir. COVID-19, küçük çocukların hayatını akranlarından, öğretmenlerinden uzak kalmalarına ve izolasyon sonucunda evden çıkamamalarına sebep olarak, doğrudan ve ciddi bir şekilde değiştirmiştir (UNICEF, 2020a). Küçük çocuklar gerek kendi yaşamlarındaki değişiklikler gerekse çevreyle ilgili gözlemleri sonucunda COVID-19 sürecini ve beraberinde getirdiği maske, dezenfektan, sosyal mesafe gibi kavramları merak etmişlerdir.

Bu araştırmadaki annelerin çoğunluğu COVID 19 ile ilişkili sorular karşısında kendini bazen yeterli bazen yetersiz hissettiğini ifade etmiştir. Konu ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalarda da COVID 19'un ailelerin iyi oluş durumlarını olumsuz yönde etkileyebildiği, ebeveynlerin öz yeterliklerinde düşüş olabildiği ortaya konulmuştur (Prime vd., 2020).

Küçük çocukların rutinlerine bakıldığında çoğunluğunun uyku düzeninin bozulduğu, yemek düzeninin ise bozulmadığı görülmektedir. Ancak Carroll vd. (2020) orta ve üst düzey gelire sahip Kanadalı aileler ile yaptıkları çalışmalarında ailelerin yarısından fazlası çocuklarının beslenme düzeninin bozulduğunu bildirmiştir. Beslenme düzenindeki değişiklikte en büyük sorunu ise abur cubur tüketimindeki artış olarak göstermişlerdir. Uyku düzeni ile ilgili alanyazında yapılan çalışmalar ise farklılıklar göstermektedir. Liu vd. (2020) COVID-19 sürecinde çocukların gerçekten uyku düzenlerinin bozulup bozulmadığını inceledikleri çalışmalarında aynı çocuklardan 2018 yılında elde ettikleri veriler ile COVID-19 sürecinde elde ettikleri verileri karşılaştırdıklarında bir farklılık bulunmadığını belirlemişlerdir. COVID-19 sürecinde çocukların uyku düzenlerinin bozulduğunu ortaya koyan ilk çalışma ise Lecuelle vd. (2020) tarafından yapılmıştır.

Çocukların sokağa çıkma yasağına karşı olumsuz, olumlu ve diğer olmak üzere üç tür tepki geliştirdiği ortaya konulmuştur. Olumsuz tepkiler beş tepki türü ile en çeşitlilik gösteren tepki türüdür. Olumlu ve olumsuz tepkiler oran açısından birbirine yakın iken çocukların değişken tepkiler gösterebildikleri ve tepkisiz de kalabildikleri ortaya konulmuştur. Çocuklar olumsuz tepkilerde en çok üzülmüş, olumlu tepkilerde de en çok anlayışla karşılaşmıştır. Saurabh ve Ranjan (2020) kısıtlamalara maruz kalan çocukların en çok yaşadıkları duyguları; endişe, çaresizlik ve korku olarak bulmuşlardır. COVID-19 dönemindeki bazı çalışmalar, küçük çocukların

günlük hayatındaki kaygıda artış olduğunu ifade etmektedir (Howes vd., 2020; Singh vd., 2020). Ayrıca küçük çocukların hayatında akranlarının ve öğretmenlerinin önemi göz önünde bulundurulduğunda (Erbay ve Durmuşoğlu Saltalı, 2020; Howes, 2001), okul öncesi eğitimden uzak kalmanın çocukları sosyal ve duygusal açıdan oldukça zorlayabileceği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. İki-yedi yaş arası çocuğu olan 351 İsraili aile ile yapılan bir çalışmada (Shorer ve Leibovich, 2020), COVID-19 sürecinde çocukların en sık kaygı, saldırganlık, ayrılık kaygısı, anne-babanın yanından ayrılmama şeklinde tepkiler geliştirdiği ifade edilmektedir. Pascal ve Bertham (2021), İngiltere, İskoçya ve Yeni Zelanda'da yaşayan okul öncesi dönem çocuklarıyla yaptıkları çalışmada, çocukların COVID 19 deneyimleri sonucunda en çok arzu ettikleri şeylerin günlük hayata ve rutinelere geri dönmek, arkadaşlarıyla vakit geçirmek, daha uzun süre oyun oynamak ve açık alana çıkmak olduğunu ortaya koymuştur.

Annelerin büyük bir çoğunluğu COVID 19 sürecinde çocuklarına oyuncak, materyal ve kitap gibi ürünlerden almıştır. Alınan ürünlerin içinde kitaplar önemli bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Kitaplardan en çok hikâye kitabı, eğitici oyunlardan ise en çok kutu oyunları tercih edilmiştir. Oyuncakta doktor/evcilik seti, asker gibi çok parçalı oyuncaklar alınmıştır. Etkinlik malzemesi olarak da oyun hamuru, boya gibi malzemeler tercih edilmiştir. Bu çalışmada yer alan annelerin, çocuklarının eğitici ürünlerle zaman geçirmesine yönelik çaba sarf ettikleri söylenebilir. UNICEF (2020b) konu ile ilgili olarak hazırladığı bir kitapçıkta anne-babalara çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme açısından hareketli oyunları, kart oyunlarını, hikaye okumayı, şarkı söylemeyi, nesnelere değişiklik yapma gibi yaratıcılığa dönük oyunları tavsiye etmiştir.

Okul öncesi dönem çocukların önemli bir çoğunluğunun COVID 19'u anne-babasından öğrendiği belirlenirken, çocukların bilgi kaynaklarının öğretmen, televizyon, aile çevresi, aile dışındaki kişiler ve bilinmeyen kaynak şeklinde çeşitlilik gösterebildiği ortaya konulmuştur. Anne-babalar, özellikle okul öncesi dönem çocuğunun hayatında bilgi kaynağı olarak da çok büyük bir etkiye sahiptir (Kırman ve Doğan, 2017).

Annelerin büyük bir çoğunluğu, çevrimiçi eğitimi yetersiz bulurken, çevrimiçi eğitim sürecinde zorlandığını da ifade etmiştir. Hong Kong'da %93'ü anne olan 6702 ebeveyn ile gerçekleştirilen bir çalışmada (Lau ve Lee, 2020), çocukların büyük bir bölümünde çevrimiçi eğitim sürecine ilgisizlik, öğrenmeye yönelik motivasyon düşüklüğü görülmüş ve ev ortamındaki yetersizliklerin çevrimiçi / uzaktan eğitimi zorlaştırabildiği ortaya konulmuştur. Aynı çalışmada, ebeveynler çevrimiçi/uzaktan eğitimde

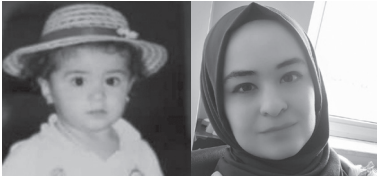
daha etkileşime dayalı yöntemlerin kullanılmasını, eğitim saatlerinde esnekliğin olmasını talep etmişlerdir (Lau ve Lee, 2020).

Bu çalışmada, annelerin bu süreçte uzaktan eğitimde en çok zorlandıkları konu, çocuğa etkinlik yaptırmak olmuştur. Bunun yanı sıra annelerin internet alt yapısı gibi çevresel koşullar açısından ve çocuğa etkinlikleri anlatma, çocukla iletişim kurma gibi kendilerinden de kaynaklanabilecek konularda da zorlanabildikleri görülmüştür. Putri vd. (2020) yaptıkları çalışmalarında ebeveynlerin uzaktan eğitimde en çok zorlandıkları durumları; çocukların evde çalışma disiplinin olmaması ve evde öğretim yapabilmek için normalden çok daha uzun süre harcamaları olarak belirtmişlerdir.

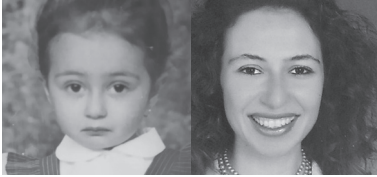
Bu sonuçlar doğrultusunda, çalışma grubundaki anneler için COVID 19 sürecinde, çocuk, çevresel şartlar, var olan durumun ortaya koyduğu durumlar, ekonomik şartlar ve bireysel yeterlilikleri gibi geniş bir konu ağında zorlanabildikleri söylenebilir. Anneler zorlandıkları durumların çeşitlilik gösterdiğini ifade etmelerine karşılık, büyük bir çoğunluğu çocuğunun ev içinde hareket ihtiyacını karşılayabildiğini ifade etmiştir. Anneler, çocuklarının hareket ihtiyacını karşılamada en sık yararlandıkları stratejinin onlarla oyun oynamak olduğunu ifade etmişlerdir. COVID-19, Dünya genelindeki her yaş grubundan bireyin iş, eğitim, aile başta olmak üzere tüm günlük yaşamını çeşitli şekillerde etkilemiştir (Priyadharsini ve Chiang, 2020). Anne-babalar, bu süreçte özel yaşamlarında uyumu sağlamaya çalışırken çocuklarıyla ilgili COVID-19 öncesinden daha büyük sorumluluklar almak durumunda kalmışlardır. Örnek olarak, var olan süreçle ilgili doğru bilgiyi sağlayabilmek ve eğitim faaliyetlerinin kesintisiz bir şekilde devamını sağlamak için çocukları için bir eğitimci, duygusal sağlığını koruyabilmeleri için rehber ve yaşam koçu; oyun ve eğlence ihtiyacını gidermek için bir arkadaş haline gelmişlerdir. Bahsedilen bu roller, anne-babalık içerisinde her zaman olabilecek durumlar iken (Erbay ve Saygın, 2020), COVID-19'da daha da iç içe geçmiş, sosyal izolasyon sonucunda sürekli birlikte bulunduğu için de yoğunluğu artmıştır. Dolayısıyla anne-babalar COVID-19 sürecinde çok farklı değişkenler arasında dengeyi sağlayıp, rollerinin gereğini en iyi şekilde yapabilme adına her zamankinden fazla çaba sarf edip, zorlanabilmişlerdir (Morelli vd., 2020). Priyadharsini ve Chiang (2020), COVID-19'da ailelerin kendilerini çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamakla ilgili yalnız ve bunalmış hissedebildiğini ifade edip ailelere psikolojik destek sunmanın önemine dikkat çekmişlerdir. Oyun açısından, Shorer ve Leibovich, (2020) yaptıkları çalışmada, özellikle babaların oyun oynamayı seven bir yaklaşım içinde olmasının çocuktaki stresi azaltabildiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla anne-babaların çocuklarıyla

kaliteli zaman geçirme, oyun oynama gibi konularda bilgilendirilmeleri çocukla iletişimleri, çocuğun ruh sağlığı, anne-babanın kendisi yeterli hissedebilmesi açısından önemlidir. Toran vd., (2020) Çin ve Türkiye'den aileleri karşılaştırdıkları çalışmalarında hem Türk hem Çinli ebeveynlerin COVID-19 sürecinin evde kalma ile ilgili zorluklarına ve psikolojik etkilerine odaklandıklarını ve ayrıca Çinli ebeveynlerin sosyal izolasyon sürecinin her gün benzer etkinlikler ve faaliyetler yapmak anlamına geldiğini belirttiklerini ortaya koymuşlardır. Çinli aileler hem değişen ebeveynlik rollerine bağlı olarak hem de çok uzun süre evde kalmaktan kaynaklı olarak okul aktiviteleri, yemek pişirme ve oyun oynama gibi etkinlikleri günlük yaşam rutinlerine de dahil etmişlerdir. Amerika'nın beş eyaletinde okul öncesi dönem çocukları ile ilgili yapılan çalışmada aileler kısıtlama sürecinin olumlu yanları olarak kardeşler arasındaki ilişkilerin artması ve aile içinde geçirilen zamandaki olumlu artışı göstermişlerdir (Jones, 2020).

Görüldüğü üzere gerek Türkiye'de gerekse farklı ülkelerde COVID-19 süreci ile ilgili yapılan çalışmalar, küçük çocukların sürece uyum sağlamakta zorlanabildiğini, ailelerin çeşitli nedenlerle zorluklar yaşayabildiğini ortaya koymuştur. Bulgular, ailelere uyum sağlayıcı ve kriz odaklı rehberlik hizmetlerinin verilmesinin, çevrimiçi eğitim ile ilgili gerek alt yapı gerek içerik açısından düzenlemeler yapılmasının önemini göstermektedir. Ayrıca değişen bu günlük yaşam rutinlerinin şu anda ve gelecekte hangi durumları etkileyeceğine dair çalışmalar yapılması önem taşımaktadır. Covid-19 sürecinde okul öncesi dönem çocuklarıyla yapılan çalışmaların meta analizi yapıp çocukların gelişimlerine etkisi de tespit edilebilir.

Ceren Arı Arat

Hülya Gülay Ogelman

Kaynakça

- Alisinaroğlu, F., Türksoy, E., & Karabulut, R. (2020). Pandemi sürecinde çocukluk dönemi korkuları. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 6(14), 447-568.
- Andrew, A., Cattan, S., Costa-Dias, M., Farquharson, C., Kraftman, L., Krutikova, S., ... & Sevilla, A. (2020). *Learning during the lockdown: real-time data on children's experiences during home learning*. London: The Institute for Fiscal Studies.
- Bilgin, R., & Diger, H. (2021). Küresel salgın (covid-19) sürecinde evde yaşam tatmini. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 13(2), 409-438. <https://doi.org/10.53376/ap.2021.14>
- Carroll, N., Sadowski, A., Laila, A., Hruska, V., Nixon, M., Ma, D. W., & Haines, J. (2020). The impact of COVID-19 on health behavior, stress, financial and food security among middle to high income Canadian families with young children. *Nutrients*, 12(8), 1-14. <https://doi.org/10.3390/nu12082352>
- Çağlayan Tunç, A., Zorba, E., & Çingöz, Y. E. (2020). Covid 19 salgını döneminde egzersiz yaşam kalitesine etkisi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 127-135.
- Çaykuş, E. T., & Çaykuş, T. M. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 95-113.
- Erbay, F., & Saltalı, N. D. (2020). Do the school adaptation levels of preschoolers vary according to their relationship with their teachers?. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 9(4), 857-864. <http://doi.org/10.11591/ijere.v9i4.20540>
- Erbay, F., & Saygın, Y. (2020). *Boşanma ve çocuklar*. (Ed. H. Gülay Ogelman). Dezavantajlı Çocuklar. (s. 161-180). Ankara: Eğiten Kitap.
- Griffith, A. K. (2020). Parental burnout and child maltreatment during the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Violence*, 1-7. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00172-2>
- Günther-Bel, C., Vilaregut, A., Carratala, E., Torras-Garat, S., & P rez-Testor, C. (2020). A mixed-method study of individual, couple, and parental functioning during the state-regulated COVID-19 lockdown in Spain. *Family process*, 59(3), 1060-1079. <https://doi.org/10.1111/famp.12585>
- Howes, C. (2000). Social-emotional classroom climate in child care, child-teacher relationships and children's second grade peer relations. *Social Development*, 9(2), 191-204. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00119>
- Howes, S., Monk-Winstanley, R., Sefton, T. & Woudhuysen, A. (2020). *Poverty in the pandemic: The impact of Coronavirus on low income families and children*. London: Child Poverty Action Group.
- Jiao Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M., & Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *The Journal of Pediatrics*, 221, 264-266. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.03.013>
- Jones, D. (2020). The impact of COVID-19 on young children, families, and teachers. *Defending the Early Years*. 1-16. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED609168.pdf>
- Karaaslan-Sert, Y. (2020). Sosyal izolasyon sürecinde "evde kal sağlıklı kal". <https://www.aa.com.tr/tr/saglik/sosyal-izolasyon-surecinde-evde-kal-sporla-saglikli-kal/1801546> [Erişim tarihi: 05 Mart 2021].
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler ve teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kırman, A., & Doğan, Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1), 28-49.
- Kunst, A. (2020). Changes to The General Lifestyle due to COVID-19 in Selected Countries 2020. Erişim Adresi: <https://www.statista.com/statistics/1105960/changes-to-the-general-lifestyle-due-to-covid-19-in-selected-countries/>, [Erişim Tarihi: 24.08.2020].

- Lau, E. Y. H., & Lee, K. (2020). Parents' views on young children's distance learning and screen time during COVID-19 class suspension in Hong Kong. *Early Education and Development*, 1-18. DOI: 10.1080/10409289.2020.1843925.
- Lecuelle, F., Leslie, W., Huguelet, S., Franco, P., & Putois, B. (2020). Did the COVID-19 lockdown really have no impact on young children's sleep? *J Clin Sleep Med*, 16(12), 2121. <https://doi.org/10.5664/jcsm.8806>
- Liu, Z., Tang, H., Jin, Q., Wang, G., Yang, Z., Chen, H., ... & Owens, J. (2021). Sleep of preschoolers during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak. *Journal of Sleep Research*, 30(1), 1-7. <https://doi.org/10.1111/jsr.13142>
- Mart, M., & Kesicioğlu, O. S. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde ailelerin evde oyun oynamaya ilişkin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 945-958. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44381>
- Morelli, M., Cattellino, E., Baiocco, R., Trumello, C., Babore, A., Candelori, C., & Chirumbolo, A. (2020). Parents and children during the COVID-19 lockdown: the influence of parenting distress and parenting self-efficacy on children's emotional well-being. *Front. Psychol.* 11, 584-645. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.584645>.
- Pascal, C., & Bertram, T. (2021). What do young children have to say? Recognising their voices, wisdom, agency and need for companionship during the COVID pandemic. *European Early Childhood Education Research Journal*, 29(1), 21-34. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1872676>
- Pılan, B. Ş., Özbaran, B., Yüksel, G., Tortop, E., Çalışan, R., Yuluğ, B., ... & Bildik, T. (2021). COVID-19 ve okul öncesi yaş grubu ruh sağlığı. *Ege Tıp Dergisi*, 60(2), 128-135. <https://doi.org/10.19161/etd.951006>
- Prime, H., Wade, M., & Browne, D. T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist*. 75, 631-643. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>
- Priyadharsini, H., & Chiang, J. J. (2020). Embracing telehealth: supporting young children and families through occupational therapy in Singapore during COVID-19. *World Federation of Occupational Therapists Bulletin*, 76(2), 90-93. <https://doi.org/10.1080/14473828.2020.1822574>
- Putri, R. S., Purwanto, A., Pramono, R., Asbari, M., Wijayanti, L. M., & Hyun, C. C. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on online home learning: An explorative study of primary schools in Indonesia. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(5), 4809-4818.
- Sağlam, M., & Kay, M.A. (2020). COVID-19 Salgını Sürecinin Ailede Ebeveyn Tutumları İle Çocuklarda Duygusal ve Davranışsal Durumlar Açısından Değerlendirilmesi. *EJERCongress*, 61.
- Saurabh, K., & Ranjan, S. (2020). Compliance and psychological impact of quarantine in children and adolescents due to Covid-19 pandemic. *The Indian Journal of Pediatrics*, 87, 532-536. <https://doi.org/10.1007/s12098-020-03347-3>
- Shorer, M., & Leibovich, L. (2020). Young children's emotional stress reactions during the COVID-19 outbreak and their associations with parental emotion regulation and parental playfulness. *Early Child Development and Care*, 1-11. <https://doi.org/10.1080/03004430.2020.1806830>
- Singh, S., Roy, D. K., Parveen, S., Sharma, G., & Joshi, G. (2020). Impact of COVID-19 and lockdown on mental health of children and adolescents: A narrative review with recommendations. *Psychiatry Research*. 293, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113429>
- Tarkoçın, S., Alagöz, N., & Boğa, E. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının pandemi sürecinde (COVID-19) davranış değişiklikleri ve farkındalık düzeylerinin anne görüşlerine başvurularak incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(6), 1017-1036. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44338>

- Toran, M., Sak, R., Xu, Y., Şahin-Sak, İ. T., & Yu, Y. (2021). Parents and children during the COVID-19 quarantine process: Experiences from Turkey and China. *Journal of Early Childhood Research*, 1-19. <https://doi.org/10.1177/1476718X20977583>
- Tran, T. , Hoang, A. D. , Nguyen, Y. C. , Nguyen, L. C. , Ta, N. T. , Pham, Q. H. , Pham C. X., Le Q. A., Dinh V. H., & Nguyen T. T. (2020). Toward sustainable learning during school suspension: Socioeconomic, occupational aspirations, and learning behavior of Vietnamese students during COVID-19. *Sustainability*, 12(4195), 1-19. <https://doi.org/10.3390/su12104195>
- Tural, E. (2020). COVID-19 pandemi dönemi ev karantinasında fiziksel aktivite düzeyinin yaşam kalitesine etkisi . *Van Sağlık Bilimleri Dergisi* , 13(COVID-19 Özel Sayı) , 10-18.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (2020). Şehir Giriş/Çıkış Tedbirleri ve Yaş Sınırlaması. <https://www.icisleri.gov.tr/sehir-giriscikis-tebirleri-ve-yas-sinirlamasi>. [Erişim tarihi: 20 Şubat 2021]
- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2020). COVID-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi. https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf [Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2020].
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization . (2020). *COVID-19 impact on education* . <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> [Erişim tarihi: 10 Mart 2021].
- UNICEF, (2020a). COVID-19 and the impact on children's rights: the imperative for a human rights-based approach [online]. UNICEF Programme Division, Human Rights Unit. Available from: https://d3n8a8pro7vnm.cloudfront.net/childrightsconnect/mailings/851/attachments/original/UNICEF_COVID19_and_Child_Rights_Imperative_for_a_Human_Rights_Approach_Final_April_2020.pdf?1588854658 [Erişim tarihi: 6 Mart 2021].
- UNICEF, (2020b). COVID-19 Parenting. <https://www.unicef.org/media/66146/file/COVID-19%20parenting%20tips.pdf> [Erişim tarihi: 6 Mart 2021].
- Üstün, Ç., & Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: Bir değerlendirme çalışması. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, 25(Special Issue on COVID 19), 142-153.
- World Federation of Occupational Therapy . (2020). *Public statement. Occupational Therapy and rehabilitation of people affected by the COVID -19 pandemic*.
- World Health Organization. (2020a). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. Retrieved May 19, 2020 from https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019?gclid=CjwKCAjw2 a32BRBXEiwAUcugiLkHUvUSXotOHRiKIM8uQmuDWm3TFhEODJA FCAo53S5jT-HaVAwfMRoCQeQQAvD_BwE
- World Health Organization. (2020b). Q&A on coronaviruses (COVID-19). <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/q-a-coronaviruses> [Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2020].
- World Health Organization. (2021). WHO coronavirus (COVID-19) dashboard. <https://covid19.who.int/> [Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2021].
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (3.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

